

Na osnovu člana 6. stav 1. Uredbe o zastupniku Republike Srbije pred Evropskim sudom za ljudska prava („Službeni glasnik RS”. broj 61/06 - prečišćen tekst) objavljuje se, na srpskom i engleskom jeziku, Odluka Evropskog suda za ljudska prava po predstavci br. 39177/05 - V.A.M. protiv Srbije, koja glasi:

**EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA
DRUGO ODEJENJE**

**PREDMET V. A. M. PROTIV SRBIJE
(PREDSTAVKA BR. 39177/05)**

PRESUDA*

STRAZBUR, 13. mart 2007.

Ova presuda će postati pravosnažna u okolnostima predviđenim članom 44. stav 2. Konvencije. Moguće su redaktorske promene.

U predmetu V.A.M. protiv Srbije,

Evropski sud za ljudska prava (Drugo odeljenje) zasedajući u veću u čijem su sastavu bili: gđa F. Tilkens, *predsednik*, g. A.B. Baka, g. R. Tirmen, g. M. Ugrehelidze, g. V. Zagrebelski, gđa D. Jočiene, g. D. Popović, *sudije* i gđa F. Elens-Pasos, *zamenik sekretara Veća*,

Posle većanja na zatvorenoj sednici održanoj

20. februara 2007. godine,

Izriče sledeću Presudu, koja je usvojena tog dana:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 39177/05) protiv Državne zajednice Srbija i Crna Gora, čiji je pravni sledbenik Srbija od 3. juna 2006. (videti dole, stav 76), a koju je Sudu podnela na osnovu člana 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: „Konvencija”) tadašnja državljanka Državne zajednice Srbija i Crna Gora, gđa V.A.M. (u daljem tekstu: „Podnositeljka predstavke”) 28. oktobra 2005. godine.

2. Predsednik Veća je prihvatio zahtev podnositeljke predstavke da njeno ime ne bude obelodanjeno i dao je prioritet njenoj predstavci u skladu sa pravilima 47. stav 3. i 41. Poslovnika Suda.

3. Podnositeljku predstavke je pred Sudom zastupao Komitet pravnika za ljudska prava (JUKOM) organizacija za ljudska prava sa sedištem u Beogradu. Državnu zajednicu Srbija i Crna Gora, u početku, a potom Republiku Srbiju, (u daljem tekstu: „Država”) zastupao je njen agent, g. S. Carić.

4. Dana 27. februara 2006. godine Sud je odlučio da Državi dostavi predstavku, radi upoznavanja. U skladu sa članom 29. stav 3. Konvencije, takođe je odlučeno da će suština predstavke biti razmatrana zajedno sa njenom prihvatljivošću.

ČINJENICE

1. OKOLNOSTI PREDMETA

A. Građanskopravni postupak (razvod, vršenje roditeljskih prava i izdržavanje deteta)

* Službeni glasnik RS, Broj 53/2007, 13. juni 2007.

5. Podnositeljka predstavke se 1994. godine udala za D.M. i 1995. godine rodila im se ćerka S.M.
6. U 1998. godini podnositeljka predstavke je počela da ima bračne probleme, očigledno usled toga što se zarazila virusom HIV.
7. Dana 3. jula 1998. godine S.M. je otišla iz Zemuna, dela Beograda gde je živela sa svojim roditeljima da bi neko vreme provela sa dedom i babom.
8. Početkom avgusta 1998. godine D.M. je vratio S.M. u Zemun.
9. Ubrzo posle toga, međutim, brak podnositeljke predstavke se raspao i D.M. je prestao da živi u zajednici sa njom. On je takođe odveo S.M. u stan svojih roditelja, onemogućujući podnositeljki predstavke bilo kakav kontakt sa ćerkom.
10. Dana 11. februara 1999. godine podnositeljka predstavke je podnela Četvrtom opštinskom sudu u Beogradu tužbu za razvod braka, tražeći samostalno vršenje roditeljskih prava nad S.M. i izdržavanje deteta. Pored toga, ona je zatražila privremenu meru, kojom bi joj bilo dodeljeno privremeno vršenje roditeljskih prava ili, alternativno, redovni nedeljni kontakti sa S.M. do okončanja građanskopravnog postupka.
11. Dana 23. jula 1999. godine Četvrti opštinski sud u Beogradu (u daljem tekstu: „Opštinski sud“) naložio je Centru za socijalni rad opštine Stari grad da dostavi stručno mišljenje o tome kome treba poveriti dete na čuvanje i staranje.
12. D.M. (u daljem tekstu: „tuženi“) bio je, po svemu sudeći, obavešten o tužbi koju je podnela podnositeljka predstavke prilikom jednog od njihovih susreta održanih u Centru za socijalni rad 1999. godine.
13. Posle započinjanja postupka, Opštinski sud je odložio 15 odvojenih ročišta, uključujući tu i ročišta koja su bila zakazana za 29. oktobar 2003, 7. oktobar 2004. i 19. oktobar 2005. godine.
14. Za sve to vreme, iako je to uglavnom činio odgovarajući na brojne predloge podnositeljke predstavke, Opštinski sud je pokušavao da dobije informacije u vezi sa tačnom adresom tuženog od raznih državnih organa, uključujući tu poreske vlasti, opštinske vlasti, Ministarstvo obrazovanja, čak i Trgovinski sud.
15. Sudski pozivi su bili upućivani na nekoliko adresa, ali nijednom nisu mogli da budu propisno uručeni tuženome, što je dovelo do toga da je Opštinski sud 17. aprila 2003. godine zaključio kako tuženi „očigledno izbegava da primi“ sva sudska pismena.
16. Dana 3. novembra 2005. godine tuženom je prvi put propisno dostavljen sudski poziv koji je bio poslat na Kotor, u Crnoj Gori; tom prilikom mu je uručena tužba koju je podnositeljka predstavke podnela protiv njega i obavešten je o tome da je sledeće ročište zakazano za 23. decembar 2005. godine.
17. Dana 21. decembra 2005. godine advokat podnositeljke predstavke obavestio je Opštinski sud da ona neće moći da prisustvuje tom ročištu.
18. Podnositeljka predstavke tvrdi da je tokom postupka u pitanju sudija koja je predsedavala Većem javno izjavila da će presuditi ili u korist tuženog, ili će iz procesnih razloga odbaciti tužbu podnositeljke predstavke. Država je ovaj navod osporila.
19. Početkom 2006. godine, sudija koja je predsedavala Većem zamenjena je drugim sudijom i sam predmet je stavljen pod nadzor specijalnog odbora Opštinskog suda za porodične odnose.

B. Zahtev za izuzeće sudnje

20. Dana 31. marta 2003. godine podnositeljka predstavke se, između ostalog, žalila predsedniku Opštinskog suda, zahtevajući izuzeće sudije koja je predsedavala Većem u njenom predmetu.
21. Podnositeljka predstavke je tvrdila da je sudija o kojoj je reč pokušala da sudske pozive uruči tuženom redovnom poštom, ali nije pokušala da to učini preko sudskih dostavljača, kako je predviđeno Zakonom o parničnom postupku (videti dole, stav 60).

22. Sem toga, uprkos činjenici da su sudovi dužni da utvrde tačnu adresu tuženog, podnositeljka predstavke je ukazala na to da je 31. marta 2003. godine sudija njoj naložila da dostavi Sudu adresu o kojoj je reč, naglasivši da će, ukoliko to ne učini, njena tužba biti odbačena.

23. Konačno, podnositeljka predstavke je navela da je sama sudija nagovestila da ne zna šta da radi sa ovim predmetom i da bi najbolje rešenje bilo ako bi podnositeljka predstavke odustala od tužbe. Država je ovaj navod osporila.

24. Dana 11. aprila 2003. godine predsednik Opštinskog suda odbacio je zahtev podnositeljke predstavke.

V. Privremena mera

nalog za omogućavanje pristupa detetu

25. Dana 23. jula 1999. godine Opštinski sud je naložio tuženome da omogući podnositeljki predstavke pristup detetu S.M. dva puta mesečno, dok ne bude doneta konačna odluka o suštini predmeta.

26. Dana 19. oktobra 1999. godine podnositeljka predstavke je uputila podnesak Opštinskom sudu u kome je navela da je tuženi odbio da primi navedenu sudsku odluku i zahtevala je da mu ta odluka bude dostavljena zvanično u skladu sa odgovarajućim odredbama Zakona o parničnom postupku (videti dole, stav 60).

27. Dana 28. novembra 1999. godine i 19. februara 2001. godine podnositeljka predstavke je uputila dva odvojena zahteva Opštinskom sudu, tražeći delotvorno izvršenje privremenog naloga za pristup (detetu).

28. Dana 23. oktobra 2001. godine advokat podnositeljke predstavke povukao je njen zahtev od 8. novembra 1999. godine.

29. Dana 4. juna 2002. godine sudski izvršitelji su pokušali da izvrše navedeni sudski nalog, ali očigledno nikoga nisu mogli da nađu na adresi tuženoga. Bilo je predviđeno, kako izgleda, da to izvršenje bude sprovedeno zaplenom pokretne imovine tuženog i potonjom prodajom te imovine, kako bi se sredstva na taj način dobijena potom iskoristila da se plati novčana kazna koja je tuženome izrečena zbog toga što se nije povinovao nalogu o kome je reč (videti dole, stav 65).

30. Dana 5. septembra 2002. godine podnositeljka predstavke je uputila novu žalbu Opštinskom sudu, tražeći delotvorno izvršenje.

31. Od 25. oktobra 2002. godine do avgusta 2005. godine izvršitelji su ponovo pokušali, u nekoliko navrata i na nekoliko različitih adresa, da sprovedu izvršenje, ali u tome nisu imali uspeha.

32. Dana 26. avgusta 2005. godine podnositeljki predstavke je Opštinski sud naložio da dostavi tačnu adresu tuženoga.

G. Relevantne medicinske činjenice

33. Dana 10. februara 1999. godine Klinički centar Srbije je izdao potvrdu da je podnositeljka predstavke HIV pozitivna, ali da se leči i da se dobro oseća. Klinički centar je u potvrdi dodao da nema nijednog razloga zbog koga joj ne bi bilo dozvoljeno da vidi S.M.

34. Dana 16. marta 1999. godine, 18. marta iste godine i 21. marta 2001. godine navedena klinika i dve druge medicinske ustanove, Specijalistička poliklinika za građanska lica i Institut za infektivne i tropske bolesti izdali su istovetna medicinska mišljenja.

35. Mišljenje od 21. maja 2001. godine izričito je adresovano na „nadležni centar za socijalni rad“.

D. Ostale relevantne činjenice

36. Podnositeljka predstavke je izjavila da je često viđala tuženoga na ulicama Beograda tokom perioda u pitanju i naglasila je da se on u nekoliko različitih prilika pojavio i u televizijskim emisijama.

37. Podnositeljka predstavke je sem toga navela da ju je Centar za socijalni rad obavestio da je tuženi javno izjavio da ne želi da gubi vreme oko bilo kakvog pravnog postupka i da je, sem toga, kazao S.M. da je njena majka, podnositeljka predstavke, preminula.

D. Zbivanja u postupku posle dostavljanja predstavke tuženoj Državi

1. Građanskopravni postupak (razvod, vršenje roditeljskih prava i izdržavanje deteta)

38. Opštinski sud je, kako izgleda, održao ročište 30. marta 2006. godine i to u odsustvu tuženog, pošto mu je prethodno sudski poziv propisno dostavljen na jednu od njegovih adresa u Beogradu.

39. Dana 8. maja 2006. godine policijska uprava u Kotoru obavestila je Opštinski sud da tuženog nije bilo moguće naći na njegovoj adresi u Kotoru, ali da su njegovi susedi izjavili kako se on ponovo preselio u Beograd.

40. Na ročištu održanom 22. maja 2006. godine podnositeljka predstavke je obavestila Opštinski sud da je tuženi preregistrovao svoje nekadašnje preduzeće i da se sedište tog preduzeća sada nalazi u Beogradu. Ona je potom Sudu dostavila adresu preduzeća, kao i trenutnu adresu roditelja tuženog, i navela je da S.M. pohađa četvrti razred jedne od beogradskih osnovnih škola.

41. Dana 23. maja 2006. godine Opštinski sud je poslao pismo Agenciji za privredne registre i poreskim organima, tražeći podatke o prihodu i poreskoj situaciji tuženog, kao i informaciju o tome da li je tuženi vlasnik, osnivač, direktor ili zamenik direktora navedenog preduzeća.

42. Dana 12. juna 2006. godine Opštinski sud je obavešten da je tuženi zaista direktor preduzeća o kome je reč.

43. Sledeće ročište zakazano je za 28. jun 2006. godine i sudski pozivi za to ročište poslani su i na adresu tuženog u Kotoru i na njegovu adresu u Beogradu, preko policijske uprave u Kotoru, odnosno Beogradu.

44. Dana 30. marta 2006, 23. maja i 7. juna iste godine, Opštinski sud je pozvao nadležni centar za socijalni rad da „privede kraju“ izradu svog izveštaja i da podnese predlog o tome kome treba dodeliti vršenje roditeljskih prava nad S.M.

45. Opštinski sud je potom dobio medicinske izveštaje u vezi sa zdravstvenim stanjem podnositeljke predstavke od 16. marta 1999. i 21. maja 2001. godine (videti gore, stav 34), kao i novi izveštaj koji je dostavio Institut za infektivne i tropske bolesti - Centar za HIV/sidu od 12. aprila 2006. godine i u kome je navedeno da nema nijednog medicinskog razloga zbog koga podnositeljki predstavke ne bi trebalo dodeliti vršenje roditeljskih prava nad S.M.

46. Dana 28. juna 2006. godine Opštinski sud je saslušao podnositeljku predstavke i naložio Centru za socijalni rad da predoči svoj izveštaj o tome kome treba dodeliti vršenje roditeljskih prava nad S.M.

47. Dana 22. septembra 2006. godine Opštinski sud je saslušao i podnositeljku predstavke i tuženoga koji je, tom prilikom, između ostalog rekao da podnositeljka predstavke nije bila iskrena kada je govorila o svom zdravstvenom stanju, niti je uredno uzimala lekove, što je ozbiljno ugrozilo njegov život kao i život S.M. Tuženi je s tih razloga predložio da se ponovo izvrši procena zdravstvenog stanja podnositeljke

predstavke i Opštinski sud je to naložio, zakazavši sledeće ročište za 22. decembar 2006. godine.

48. Dana 22. decembra 2006. Opštinski sud je odložio ročište, saopštivši da se spis predmeta još uvek nalazi u Okružnom sudu koji treba da presudi o žalbi tuženog na privremenu meru za vršenje roditeljskih prava donetu 15. juna 2006. (videti dole, stavove 50 i 52).

49. Opštinski sud je zakazao ročište za 12. mart 2007. godine.

2. Privremena mera za vršenje roditeljskih prava

50. Dana 15. juna 2006. godine Opštinski sud je dodelio privremeno vršenje roditeljskih prava nad S.M. podnositeljki predstavke i naložio je tuženome da preda dete, do donošenja konačne odluke u građanskom postupku koji je u toku. U obrazloženju svoje odluke Sud je, između ostalog, ustanovio sledeće: 1) tuženi je od samog početka jasno stavio do znanja da „neće dozvoliti“ podnositeljki predstavke da ima kontakt sa S.M. zbog svog strahovanja da bi i devojčica mogla da bude „zaražena“ virusom HIV; 2) podnositeljka predstavke je, uprkos tome što tuženi tvrdi suprotno, odgovoran i motivisan roditelj čije je zdravstveno stanje stabilno, neprestano je pod kontrolom i ne predstavlja nikakvu opasnost za S.M.; i 3) tuženi ne samo da se nije povinovao svojoj obavezi da obavesti sud o tačnoj adresi na kojoj je nastanjen, već je pored toga, čitav niz godina, namerno izbegavao da primi sudske pozive što je dovelo do toga da je podnositeljki predstavke bio onemogućen svaki kontakt sa S.M. i što ukazuje na drastično prenebravanje interesa S.M. s njegove strane. Konačno, izvršenje ovog naloga ne može biti zadržano žalbom koja protiv njega bude uložena.

51. Dana 20. jula 2006. godine podnositeljka predstavke je zatražila izvršenje gore navedenog naloga i ponovo je dostavila Opštinskom sudu razne adrese tuženoga.

52. Dana 5. oktobra 2006. godine tuženi je uložio žalbu.

53. Dana 22. novembra 2006. godine podnositeljka predstavke se žalila predsedniku Opštinskog suda, tražeći brzo izvršenje sudske odluke.

54. Dana 13. novembra 2006. godine Okružni sud je prihvatio žalbu tuženoga, ukinuo pobijanu meru i naložio Opštinskom sudu da preispita pitanje privremenog vršenja roditeljskih prava podnositeljke predstavke.

3. Dodatni postupci koje je pokrenula podnositeljka predstavke

55. Podnositeljka predstavke je u julu 2006. godine podnela odvojenu privatnu tužbu protiv tuženoga, tražeći da bude lišen roditeljskih prava. Taj postupak je takođe pokrenut pred Opštinskim sudom i u vreme donošenja ove presude on je očigledno još uvek u toku.

2. MERODAVNO UNUTRAŠNJE PRAVO

A. Relevantne odredbe u vezi sa vršenjem roditeljskih prava nad decom i sporovima u vezi sa izdržavanjem

1. Zakon o braku i porodičnim odnosima; objavljen u „Službenom glasniku Socijalističke Republike Srbije“, SGSRS br. 22/80 i 11/88 i „Službenom glasniku Republike Srbije“, SG RS br. 22/93, 25/93, 35/94, 46/95 i 29/01)

56. Članovima 310(b), 390. i 391. propisano je da svi sporovi u vezi sa izdržavanjem dece i postupci izvršenja u predmetima vezanim za vršenje roditeljskih prava nad detetom moraju hitno da se odvijaju pred sudovima.

2. Porodični zakon; objavljen u SG RS br. 18/05

57. Na osnovu člana 204. svi sporovi u vezi sa porodičnim odnosima u koje su uključena deca moraju se hitno rešavati. Prvo ročište mora biti zakazano najdalje u roku od 15 dana od datuma kada je tužba primljena u sudu. Prvostepeni sudovi dužni su da zaključe postupak na najviše dva ročišta, dok drugostepeni sudovi moraju odlučiti po žalbi u roku od 30 dana.

58. Slično tome, član 280. definiše sve postupke u sporu za izdržavanje kao „naročito hitne“. Prvo ročište mora biti zakazano tako da se održi u roku od osam dana od dana kada je tužba primljena u sudu, dok drugostepeni sud mora u roku od 15 dana odlučiti po žalbi.

59. Ovaj zakon je stupio na snagu 1. jula 2005. godine i njime je zamenjen gore pomenuti Zakon o braku i porodičnim odnosima.

B. Pravila u građanskoopravnom postupku

1. Zakon o parničnom postupku iz 1977. (objavljen u „Službenom listu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije“, SL SFRJ br. 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 72/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91 i „Službenom listu Savezne Republike Jugoslavije“, SL SRJ br. 27/92, 31/93, 24/94, 12/98, 15/98 i 3/02).

60. Odgovarajuće odredbe ovog zakona glase kako sledi:

Član 84. st. 1. i 2.

„Sud će tuženome postaviti privremenog zastupnika (da deluje u njegovo ime) ako se, u toku postupka pred prvostepenim sudom, pokaže da bi redovni postupak oko postavljanja ... (takvog zakonskog zastupnika) ... mogao isuviše dugo da traje, pa bi zbog toga mogle da nastanu štetne posledice za jednu ili obe stranke.

Pod uslovom iz stava 1. ovog člana, Sud će postaviti privremenog zastupnika ... 4) Ako je boravište tuženog nepoznato, a tuženi nema punomoćnika ...“.

Član 106. stav 2.

„Pismeni podnesci ... (uključujući tu tužbe kojima se pokreće postupak pred Sudom) ... moraju sadržavati ... ime i prezime, zanimanje i prebivalište ili boravište ili sadašnju adresu stranaka...“.

Član 133.

„ ... Pismena se dostavljaju, po pravilu, preko pošte, a mogu se dostavljati i preko određenog lica zaposlenog u sudu ('dostavljač') ... ili neposredno u sudu.“

Član 141. st. 1. i 2.

„Ako se lice kome se pismeno ima dostaviti ne zatekne (u svom stanu) dostavljanje se vrši predajom pismena kome od njegovih (njenih) odraslih članova domaćinstva koji je dužan da primi pismeno. Ako se ni oni ne zateknu (u stanu),... (pismena će se predati) ... nastojniku ili susedu, ako oni na to pristanu.

Ako se dostavljanje vrši na radnom mestu lica kome se pismeno ima dostaviti, a to lice se tu ne zatekne, dostavljanje se može izvršiti licu koje na istom mestu radi, ako ono pristane da primi pismeno.“

Član 142. st. 1. i 2.

„Tužba ... (kao i) ... sudsko rešenje protiv koga je dozvoljena posebna žalba dostaviće se ... (stranci) ... lično ...

Ako se lice kome se pismeno ima dostaviti ... ne zatekne tamo gde se dostavljanje ima izvršiti, dostavljač će se obavestiti kad i na kom mestu bi mogao to lice da zatekne i ostaviće mu kod jednog od lica navedenih u članu 141. st. 1. i 2. ovog zakona pismeno obaveštenje da radi primanja pismena on (ili ona) budu u određeni dan i sat u svom stanu, odnosno na svom radnom mestu. Ako i posle toga dostavljač ne zatekne lice kome se pismeno ima dostaviti, postupiće se po odredbama člana 141. ovog zakona, i time se smatra da je dostavljanje izvršeno."

Član 144.

„Kad lice kome je pismeno upućeno, odnosno odrasli član njegovog domaćinstva, ... ili zaposleni u državnom organu ili pravnom licu, bez zakonitog razloga odbije da primi pismeno, dostavljač će ga ostaviti u stanu ili u prostorijama gde to lice radi ili će pismeno pribiti na vrata stana ili prostorije. Dostavljač će na dostavnici zabeležiti dan, čas i razlog odbijanja prijema, kao i mesto gde je pismeno ostavljeno, i time se smatra da je dostavljanje izvršeno."

Član 145. st. 1, 2. i 3.

„Kad stranka ... (do dostavljanja pravosnažne presude u postupku) promeni adresu ... (ona je) ... dužna da o tome odmah obavesti sud. Ako ... (ona) ... to ne učini i dostavljač ne može da utvrdi ... (njenu) ... novu adresu ili boravište, sud će izdati nalog da se sva dalja dostavljanja u parnici za tu stranku vrše pribijanjem pismena na oglasnu tablu suda. Osam dana ... (od dana stavljanja na oglasnu tablu suda) ... dostavljanje se smatra izvršenim."

Član 146.

„Stranku ... koja ... (se) ... nalazi u inostranstvu a nema punomoćnika u ... (Srbiji) ... sud će pozvati da ... postavi punomoćnika za primanje pismena (u Srbiji)... . Ako stranka ... to ne učini, sud će stranci na njen trošak postaviti ... (takvo lice) na privremenoj osnovi...".

Član 148.

„Ako stranka nije u mogućnosti da utvrdi adresu lica kome treba izvršiti dostavljanje pismena, sud će nastojati da dobije potrebne informacije od ... (drugih državnih organa) ... ili na neki drugi način."

2. Zakon o parničnom postupku iz 2004. godine („Službeni glasnik RS", broj 125/04)

61. Suština članova 79. stav 2. tačka (4), 100. stav 2, 127, 135, 136, 139. i 141. ovog zakona odgovara, u bitnom delu, odredbama gore navedenog Zakona o parničnom postupku.

62. Pored toga, član 140. predviđa da, ukoliko se u toku parnice dostavljanje pismena pokaže bezuspešnim, dostavljanje će se izvršiti stavljanjem pismena na oglasnu tablu, kao i da se dostavljanje smatra izvršenim po isteku roka od osam dana od dana stavljanja pismena na oglasnu tablu suda.

63. Konačno, na osnovu čl. 394. i 396, stranke mogu uložiti žalbu po pitanju primene materijalnog prava („izjaviti reviziju") Vrhovnom sudu. One to mogu učiniti pod nekim vrlo konkretnim uslovima samo protiv pravosnažne presude donesene u drugom stepenu.

64. Ovaj zakon je stupio na snagu 23. februara 2005. godine i njime je zamenjen Zakon o parničnom postupku o kome je ranije bilo govora.

V. Pravila izvršnog postupka

65. Član 209. Zakona o izvršnom postupku iz 2000. godine (SL SRJ br. 28/00, 73/00 i 71/01) stavljaajući poseban naglasak na najbolje interese deteta, propisuje postojanje početnog roka od tri dana od dana dostavljanja rešenja za dobrovoljno povinovanje odluci o predaji deteta. Preko tog roka, međutim, izriču se novčane kazne i konačno, ako je neophodno, izvršenje se sprovodi prinudnim oduzimanjem deteta, u saradnji sa Centrom za socijalni rad. Konačno, na osnovu člana 7. istog zakona, samo se nalog za izvršenje i sudska odluka u vezi sa žalbom izjavljenom protiv tog rešenja dostavljaju u skladu sa odgovarajućim pravilima Zakona o parničnom postupku. U svim drugim slučajevima u te svrhe se primenjuje stavljanje na oglasnu tablu suda.

66. Zakon o izvršnom postupku iz 2004. (objavljen u SG RS broj 125/04) stupio je na snagu 23. februara 2005. godine, čime je stavljen van snage Zakon o izvršnom postupku iz 2000. godine. Međutim, prema članu 304. ovog zakona, svi postupci izvršenja započeti pre 23. februara 2005. godine okončaće se po odredbama Zakona o izvršnom postupku iz 2000. godine.

G. Zakon o uređenju sudova (objavljen u SG RS br. 63/01, 42/02, 27/03, 29/04, 101/05 i 46/06)

67. Odgovarajuće odredbe ovog zakona glase kako sledi:

Član 7.

„Stranka i drugi učesnik u sudskom postupku imaju pravo pritužbe na rad suda kad smatraju da se postupak odugovlači, da je nepravilan ili da postoji bilo kakav (neprimeren) uticaj na njegov tok i ishod.“

Član 51.

„Predsednik višeg suda ima pravo da nadzire sudsku upravu nižeg suda, a predsednik neposredno višeg suda i da pri nečinjenju predsednika nižeg suda donese akte iz njegovog delokruga.

Predsednik višeg suda može tražiti od nižeg suda obaveštenja o primeni propisa, problemima u suđenju i sve podatke o radu (suda).

Predsednik višeg suda može naložiti neposredan uvid u rad nižeg suda.“

Član 52.

„Kad stranka ili drugi učesnik u postupku podnesu pritužbu, predsednik suda dužan je da je razmotri i da o njoj osnovanosti i preduzetim merama obavesti pritužioca u roku od 15 dana od prijema pritužbe.

Ako je pritužba podneta preko ministarstva pravde ili višeg suda, o osnovanosti pritužbe i preduzetim merama obaveštavaju se i ministar ili predsednik višeg suda.“

D. Sudski poslovnik (objavljen u SG RS br. 65/03, 115/05 i 4/06)

68. Na osnovu člana 8. predsednik je, između ostalog, dužan da obezbedi da se rad suda odvija blagovremeno i ekspeditivno. Predsednik suda je takođe dužan da razmotri pritužbe stranaka koje se žale na odugovlačenje u postupku i da u roku od 15 dana odgovori na njih, obaveštavajući pritužioce o svojoj odluci i o merama koje su, ako je potrebno, preduzete da bi se situacija ispravila.

69. Članom 4. je, između ostalog, propisano da Ministarstvo pravde vrši nadzor nad radom sudova, posebno u pogledu njihovog postupanja u rokovima. Ako se uoče određeni problemi, ministarstvo „predlaže“ konkretne mere za njihovo otklanjanje u roku od 15 dana.

D. Zakon o sudijama (objavljen u SG RS br. 663/01, 42/02, 60/02, 17/03, 25/03, 27/03, 29/04, 61/05 i 101/05)
70. Odgovarajuće odredbe ovog zakona glase kako sledi:

Član 40-a st. 1. i 2.

„Vrhovni sud Srbije osniva Nadzorni odbor (u daljem tekstu: 'Odbor'). Nadzorni odbor se sastoji od pet sudija koje na četiri godine bira opšta sednica Vrhovnog suda Srbije.”

„Odgovarajući na pritužbu ili delujući po službenoj dužnosti Nadzorni odbor je nadležan da nadzire sudske postupke i da načini uvid u pojedinačne predmete.

Po završetku te kontrole, Nadzorni odbor može, pred Velikim personalnim većem, pokrenuti postupak za razrešenje sudije usled njegovog nesavesnog ili neprofesionalnog ponašanja, ili preporučiti preduzimanje drugih disciplinskih mera.”

E. Zakon o obligacionim odnosima (objavljen u SL SFRJ br. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89 i SL SRJ broj 31/93)

71. Član 172. stav 1. ovog zakona propisuje da je pravno lice, što obuhvata i državu, odgovorno za svaku štetu koju „trećem licu” nanese neki njegov organ.

72. Na osnovu čl. 199. i 200. Zakona o obligacionim odnosima, između ostalog, svako ko je pretrpeo strah, fizičke bolove ili duševne bolove zbog kršenja "prava ličnosti" može, u zavisnosti od trajanja i jačine (bolova i straha) zahtevati materijalnu nadoknadu ili nešto drugo čime se može ostvariti svrha koja se postiže naknadom.

Ž. Krivični zakonik

(objavljen u SG RS br. 85/05, 88/05 i 107/05)

73. Članom 134. stav 1. propisano je, između ostalog, da „ko „prevarom” odvede ili zadrži neko lice u nameri da ... „prinudi” koga drugog da „nešto trpi”, kazniće se zatvorom od jedne do 10 godina.

74. Na osnovu člana 191. svako ko, između ostalog, onemogućava izvršenje odluke kojom je madoletno lice povereno određenom licu, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine.

75. Članom 340. propisano je da „službeno ili odgovorno lice koje odbije da izvrši pravosnažnu sudsku odluku, ili je ne izvrši u zakonskom ili odlukom određenom roku, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do dve godine”.

3. Odgovarajuće odredbe u vezi sa Sudom Srbije i Crne Gore i sukcesijom Državne zajednice Srbija i Crna Gora

76. Odgovarajuće odredbe u vezi sa Sudom Srbije i Crne Gore i nasleđivanjem državne zajednice Srbija i Crna Gora navedene su u presudi *Matijašević protiv Srbije* (br. 23037/04, st. 12, 13. i 16-25, od 19. septembra 2006. godine).

PRAVO

1. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 6. STAV 1. KONVENCIJE

77. Podnositeljka predstavke se žalila zbog dužine trajanja građanskopravnog postupka i zbog pristrasnosti koju je ispoljila sudija koja je predsedavala u postupku. Podnositeljka predstavke se pritom pozvala na član 6. stav 1 Konvencije koji, u odgovarajućem delu, glasi kako sledi:

„Svako, tokom odlučivanja o njegovim (ili njenim) građanskim pravima i obavezama ... ima pravo na pravičnu ... raspravu u razumnom roku ... pred nepristrasnim sudom ...”.

A. Prihvatljivost

1. Argumenti koje su iznele strane

a) U pogledu dužine trajanja postupka

78. Država je navela da podnositeljka predstavke nije iscrpela sve raspoložive, delotvorne unutrašnje pravne lekove. Tako je pre svega propustila da se zbog odlaganja o kome je reč požali predsedniku Opštinskog suda, predsedniku Okružnog suda, Ministru pravde i Nadzornom odboru Vrhovnog suda (videti gore, stavovi 67-70). Pored toga, nije iskoristila žalbeni postupak pred Sudom Srbije i Crne Gore, u skladu sa Ustavnom poveljom, kao i Poveljom o ljudskim i manjinskim pravima i građanskim slobodama i Zakonom o Sudu Srbije i Crne Gore (videti gore, stav 76). Konačno, Država je zastupala stav da je podnositeljka predstavke propustila da podnese zasebnu privatnu tužbu na osnovu čl. 199. i 200. Zakona o obligacionim odnosima (videti gore, st. 71 i 72).

79. Podnositeljka predstavke je navela da se žalba Sudu Srbije i Crne Gore, sasvim nejasno definisanom, ne može smatrati delotvornim unutrašnjim pravnim lekom u smislu člana 35. stav 1. Konvencije, kao i da se, pošto se već žalila predsedniku Opštinskog suda 31. marta 2003. godine nije žalila predsedniku Okružnog suda i Ministarstvu pravde budući da bi to dovelo samo do dodatnog odlaganja i, u svakom slučaju, na taj način nije bilo moguće obezbediti bilo kakvo delotvorno pravno zadovoljenje. Konačno, podnositeljka predstavke je navela da član 199. Zakona o obligacionim odnosima ovde nije značajan, budući da se prevashodno odnosi na klevetu u građanskopravnom postupku, kao i da bi joj uspešan sudski postupak na osnovu člana 200. istog zakona mogao, u najboljem slučaju i posle višegodišnje parnice, obezbediti samo nadoknadu za nematerijalnu štetu koju je pretrpela, ali ne bi mogao da obezbedi ubrzanje postupka zbog čije se dužine ona i obratila Sudu.

b) U pogledu navodne pristrasnosti koju je ispoljila sudija koja je predsedavala Većem

80. Država je tvrdila da je, s obzirom na ukupno ponašanje sudije o kojoj je reč, ova pritužba neosnovana. U svakom slučaju, zahtev podnositeljke predstavke za izuzeće sudije sam predsednik Opštinskog suda je propisno razmotrio i potom ga odbacio.

81. Podnositeljka predstavke nije u ovom pogledu iznela nikakve dodatne napomene.

2. Odgovarajuća načela u pogledu dužine trajanja postupka

82. Sud podseća da je, u skladu sa utvrđenom sudskom praksom, svrha pravila o unutrašnjim pravnim lekovima u članu 35. stav 1. Konvencije to da se visokim stranama ugovornicama pruži mogućnost da spreče ili isprave navodna kršenja pre no što se neko zbog njih obrati Sudu. Međutim, jedini pravni lekovi koje treba iscrpiti jesu oni koji su delotvorni. Obaveza je države kada tvrdi da pravni lekovi nisu iscrpljeni, da uveri Sud da su ti lekovi delotvorni, da su i teorijski i praktično bili na raspolaganju u relevantnom vremenu (videti, između ostalog, presudu u predmetu *Vernijo protiv Francuske*, presuda od 20. februara 1991, serija A, br. 198, str. 11-12, stav 27. i u predmetu *Dalija protiv Francuske*, presuda od 19. februara 1998, *Riports* 1998-1, str. 87-88, stav 38). Kada je uslov tog tereta dokazivanja ispunjen, podnosilac predstavke je dužan da dokaže da je pravni lek na koji se država pozvala zapravo bio iscrpljen, ili da je zbog nekog razloga bio neadekvatan ili nedelotvoran u konkretnim okolnostima predmeta, ili da su postojale posebne okolnosti koje su podnosioca, odnosno podnositeljku predstavke oslobađale tog zahteva (videti predmet *Dankevič protiv Ukrajine*, br. 40679/98, stav 107, 29. april 2003).

83. Sud naglašava da se prilikom primene ovog pravila mora posvetiti dužna pažnja kontekstu. S tih razloga, Sud priznaje da se član 35. stav 1. mora primenjivati uz izvestan stepen fleksibilnosti i bez prekomernog formalizma. Sud priznaje da pravilo o

iscrpljivanju unutrašnjih pravnih lekova nije ni apsolutno niti ga je moguće automatski primenjivati; kada se sagledava da li je to pravilo iscrpljeno, od suštinskog je značaja da se vodi računa o konkretnim okolnostima svakog pojedinačnog predmeta. To, između ostalog, znači da Sud mora realistično sagledati ne samo postojanje formalnih pravnih lekova u pravnom sistemu Visoke strane ugovornice o kojoj je reč, već i opšti kontekst u kome ti pravni lekovi funkcionišu, baš kao što mora voditi računa i o ličnim okolnostima položaja samog podnosioca predstavke (videti predmet *Akdivar i ostali protiv Turske*, presuda od 16. septembra 1996, *Riports* 1996-4, str. 1211, stav 69). Sud mora ispitati da li je, imajući na umu sve okolnosti predmeta, podnosilac predstavke učinio sve što se od njega razumno moglo očekivati kako bi iscrpeo unutrašnje pravne lekove.

84. Konačno, Sud ponovo naglašava da je odlučujuće pitanje prilikom procene delotvornosti nekog pravnog leka u vezi sa pritužbom zbog dužine postupka to da li postoji ili ne postoji mogućnost da se podnosiocu predstavke obezbedi neposredno i brzo pravno zadovoljenje, a ne posredna zaštita prava koja je zajemčena članom 6 (videti *Skordino protiv Italije (br. 1) [GC]*, br. 36813/97, stav 195, ECHR 2006, i *Sirmeli protiv Nemačke [GC]*, br. 75529/01, stav 102, 8. jun 2006). To konkretno znači da će pravni lek ove vrste biti „delotovoran“ ako se može koristiti bilo za ubrzanje odluke sudova koji odlučuju o predmetu, bilo za to da podnosiocu tužbe pruži odgovarajuće zadovoljenje za zakašnjenje koje je već pretrpeo (videti *Kudla protiv Poljske [GC]*, br. 30210/96, stavovi 157-159, ECHR 2000-11, *Mifsud protiv Francuske (odluka) [GC]*, br. 57220/00, stav 17, ECHR 2002-8, i *Sirmeli protiv Nemačke [GC]*, gore navedeno, stav 99).

3. Ocena Suda

a) U pogledu dužine trajanja postupka

85. Sud primećuje da zahtevi za ubrzanje postupka upućeni predsedniku Opštinskog suda, predsedniku Okružnog suda, Ministarstvu pravde i Nadzornom odboru Vrhovnog suda, na koje ukazuje Država, svi predstavljaju hijerarhijske žalbe, odnosno, drugačije rečeno, nisu ništa više od puke informacije koja se dostavlja višoj instanci gde ta viša instanca ima punu nadležnost da svoja ovlašćenja iskoristi kako nalazi za shodno (videti gore, st. 67-70). Pored toga, da je neki od tih postupaka ikada bio započet, on bi se odvijao isključivo između nadzorne instance o kojoj je reč i sudije/suda u pitanju. Sama podnositeljka predstavke ne bi bila učesnica u tom postupku već bi, u najboljem slučaju imala samo pravo da bude obavestena o ishodu postupka (videti *mutatis mutandis, Horvat protiv Hrvatske*, br 51585/99, stav 47, ECHR 2001-8). Nijedan od tih pravnih lekova ne može se, s tih razloga, smatrati delotvornim u smislu člana 35. stav 1. Konvencije.

86. Bila bi nedelotvorna i odvojena tužba za naknadu štete prouzrokovane procesnim odlaganjem (videti gore, st. 71. i 72). Čak i pod pretpostavkom da je podnositeljka predstavke mogla da dobije naknadu za pređašnje odlaganje, država nije dokazala da bi taj postupak bio išta brži od bilo koje „redovne“ građanske parnice koja je mogla da potraje godinama i da pređe više nivoa nadležnosti (videti, *mutatis mutandis, Merit protiv Ukrajine*, br. 66561/01, stav 59, 30. marta 2004. i *Skordino protiv Italije (br. 1)* već naveden, stav 195). Sem toga, iz istog razloga, navedenon tužbom očigledno nije bilo moguće ubrzati postupak o kome je reč.

87. Konačno, što se tiče tvrdnje Države da je podnositeljka predstavke trebalo da podnese žalbu Sudu Srbije i Crne Gore, Sud podseća da je već konstatovao da taj konkretan pravni lek nije bio na raspolaganju do 15. jula 2005. godine i da je, sem toga, ostao nedelotovoran do raspada Državne zajednice Srbija i Crna Gora (videti već navedenu presudu u predmetu *Matijašević protiv Srbije*, st. 34-37). Sud ne nalazi nijedan jedini razlog zbog koga bi u ovom predmetu odustao od svog pređašnjeg

zaključka i s tih razloga zaključuje da podnositeljka predstavke nije bila u obavezi da iscrpe taj žalbeni put.

88. S obzirom na sve navedeno, Sud zaključuje da se pritužba podnositeljke predstavke zbog prekomerne dužine postupka ne može proglasiti neprihvatljivom iz razloga neiscrpljenosti unutrašnjih pravnih lekova po osnovu člana 35. stav 1. Konvencije. S tih razloga, mora se odbaciti primedba koju je Država u tom smislu iznela. Sud takođe smatra da ova predstavka nije očigledno neosnovana u smislu člana 35. stav 3. Konvencije i ne nalazi nijedan drugi osnov da je proglasi neprihvatljivom. S tih razloga, ova predstavka mora biti proglašena prihvatljivom.

b) U pogledu navodne pristrasnosti

89. Što se tiče dodatne pritužbe podnositeljke predstavke u vezi sa navodnom pristrasnošću sudije ispoljenom tokom parničnog postupka, Sud primećuje da je taj postupak još uvek u toku, tako da je ova pritužba preuranjena i da, kao takva, mora biti odbačena iz razloga neiscrpljenosti unutrašnjih pravnih lekova, u skladu sa članom 35. st. 1. i 4. Konvencije.

B. Suština predmeta

1. Argumenti koje su iznele strane

90. Država je navela da je pobijani postupak bio izuzetno složen i osetljiv, s obzirom na zdravlje podnositeljke predstavke, kao i na pravna i činjenična pitanja o kojima se tu radilo, kao i na to koliko je za stranke bilo značajno ono o čemu se spor vodio.

91. Država je tvrdila da je podnositeljka predstavke bila ta koja nije ispunila svoju obavezu da Opštinskom sudu dostavi tačnu adresu tuženog, što je, sa svoje strane, dovelo do kašnjenja postupka zbog koga se ona žalila, i pritom je ukazala na to da je ročište koje je bilo zakazano za 23. decembar 2005. godine bilo odloženo na izričiti zahtev podnositeljke predstavke (videti gore, st. 16. i 17).

92. Država je tvrdila da je Opštinski sud, međutim, postupao prema svim predlozima podnositeljke predstavke i da je učinio sve što je bilo u njegovoj moći da utvrdi tačnu adresu tuženoga. Ipak, taj sud nije mogao, prema unutrašnjem pravu, da naloži da tuženi silom bude doveden pred sud. On isto tako nije mogao da odredi „privremenog zastupnika" koji bi postupao u ime tuženog (videti gore stav 60, pre svega član 84. Zakona o parničnom postupku iz 1977, kao i stav 61).

93. Konačno, Država je tvrdila da je postupak o kome je ovde reč suštinski započeo 3. novembra 2005. godine, kada su tuženome prvi put propisno uručena odgovarajuća pismena, iako je takođe navela da je tužena država ratifikovala Konvenciju 3. marta 2004. godine zbog čega je ovaj postupak bio u nadležnosti Suda *ratione temporis* za period „nešto malo duži od dve godine".

94. Podnositeljka predstavke je tvrdila da je postupak o kome je reč u toku pred prvostepenim sudom još od 1999. godine, uprkos akutnoj prirodi samog postupka, i da je Država bila dužna da organizuje svoj pravosudni sistem na način koji bi svakome zajemčio pravo na pravično suđenje u razumnom roku.

95. Sem toga, podnositeljka predstavke je tvrdila da je tačnu adresu tuženoga dostavila još u svojoj prvobitnoj tužbi podnetoj Opštinskom sudu 11. februara 1999. godine i da je, povrh toga, pre pokretanja parničnog postupka Centar za socijalni rad propisno dostavljao pismena tuženome upravo na tu adresu, kao što je to nedavno učinio i Opštinski sud (videti gore, st. 12, 37. i 38).

96. U svakom slučaju, od samog početka tuženi je više nego jasno stavljaao do znanja da nema nameru da učestvuje ni u kakvom sudskom postupku i stoga je činio sve što je mogao kako bi izbegao da primi sudski poziv/pismena koja su mu dostavljana (videti gore, st. 15, 37. i 50). U takvim okolnostima, od podnositeljke predstavke se nije moglo

razumno očekivati da, s vremena na vreme, iznova dostavlja novu adresu tuženoga, niti je ona bila u zakonskoj obavezi da to učini. Naprotiv, tuženi je dužan da obavesti Sud o svakoj promeni adrese, dok je Opštinski sud, sa svoje strane, očigledno propustio da iskoristi mnogobrojna procesna sredstva koja je imao na raspolaganju da bi zvanično dostavio pismena tuženome (videti gore, st. 60-62).

97. Konačno, podnositeljka predstavke je istakla da su mere koje je preduzeo Opštinski sud, a na koje se Država poziva prvenstveno preduzete na njeno lično insistiranje, ili kao odgovor na predloge koje je izneo njen advokat. Tužba podnositeljke predstavke sadržala je sve podatke koji su bili neophodni da bi Opštinski sud mogao delotvorno da postupa, a samoj podnositeljki predstavke ne može se prebacivati da je odgovorna za to što je tuženi izbegavao da primi pismena ili zbog neaktivnosti srpskog pravosuđa.

2. Relevantna načela

98. Razumnost dužine trajanja postupka mora se procenjivati u svetlosti okolnosti predmeta i imajući na umu kriterijume utvrđene jurisprudencijom Suda, posebno složenost predmeta, ponašanje podnosilaca predstavke i ponašanje nadležnih organa vlasti.

99. U predmetima koji se tiču građanskog statusa, ono što je u tom predmetu najvažnije pitanje za podnosioca predstavke takođe predstavlja značajan razlog i potrebno je obratiti posebnu pažnju s obzirom na moguće posledice koje dužina postupka može imati, pre svega u pogledu uživanja prava na porodični život (videti, između ostalih pravnih autoriteta, *Laino protiv Italije [GC]*, br. 335158/96, stav 18, ECHR 1999-1).

100. Sem toga, prema utvrđenoj jurisprudenciji Suda, hronična prenatrpanost i zaostajanje sa predmetima nije valjano objašnjenje za prekomerno odlaganje postupka (videti predmet *Probstmayer protiv Nemačke*, presuda od 1. jula 1997 *Riports* 1997-4, str. 1138, stav 64). Zaista, član 6. stav 1. Konvencije nameće Visokim stranama ugovornicama dužnost da svoje pravosudne sisteme organizuju na takav način da svaki njihov sud može da obavi sve svoje obaveze, uključujući tu i obavezu da razmotri predmete u razumnom roku (videti *Portington protiv Grčke*, presuda od 23. septembra 1998, *Riports* 1998-6, str. 2633, stav 33).

101. Konačno, Sud je zahtevao i zahteva posebnu pažnju u predmetima u kojima je privatni tužitelj HIV pozitivan, kao i u svim pitanjima u kojima se pobijani postupak odnosi na spor oko starateljstva nad detetom (videti, *mutatis mutandis*, *A i ostali protiv Danske*, presuda od 8. februara 1996, *Riports* 1996-1, stav 78. i *Nutinen protiv Finske*, br. 32842/96, stav 110, ECHRR 2000-8).

3. Period koji treba uzeti u obzir

102. Sud primećuje da je postupak u pitanju započeo 11. februara 1999. godine, kada je podnositeljka predstavke podnela građansku tužbu Opštinskom sudu. Međutim, period koji spada u nadležnost ovog Suda *ratione temporis* nije počeo na taj dan, već 3. marta 2004. godine, pošto je Konvencija u Srbiji stupila na snagu (videti, *mutatis mutandis*, *Foti i ostali protiv Italije*, presuda od 10. decembra 1982, serija A br. 56, str. 18-19, stav 53). Parnični postupak je još uvek u toku u prvom stepenu. To znači da je on trajao osam godina, od čega više od dve godine i 11 meseci spada u opseg ispitivanja ovog Suda.

103. Sud sem toga primećuje da se, kako bi se utvrdila razumnost dužine trajanja vremena o kome je reč, mora posvetiti pažnja stanju predmeta na dan ratifikacije (videti, između ostalih pravnih autoriteta, predmet *Stiranovski protiv Poljske*, presuda od 30. oktobra 1998, *Riports* 1998-8) i konstatuje da je na dan 3. marta 2004. godine postupak o kome je reč već u prvom stepenu trajao oko pet godina.

4. Ocena Suda

104. Sud pre svega primećuje da je pobijani postupak uključivao razvod braka, vršenje roditeljskih prava nad detetom i izdržavanje deteta i da je, kao takav, bio relativno složen po svojoj prirodi.

105. Drugo, pitanja obuhvaćeno tim postupkom očigledno su bila od posebnog značaja za kako za podnositeljku predstavke, tako i za njeno dete i zato su domaće vlasti morale da im posvete posebnu pažnju (videti gore, st. 99. i 101).

106. Treće, podnositeljka predstavke je sama HIV pozitivna, što je činjenica koja je u najmanju ruku bila poznata Centru za socijalni rad (koji je i sam državna ustanova uključena u postupak) i to je zahtevalo posebnu pažnju (videti gore, st. 33-35. i 101).

107. Četvrto, podnositeljka predstavke je uložila sve razumne napore da ubrza postupak i može se smatrati odgovornom samo za odlaganje ročišta koje je bilo predviđeno za 23. decembar 2005. godine (videti gore, st. 16. i 17).

108. Peto, ona nije žalila truda da dostavi Opštinskom sudu adresu tuženoga, čak i uprkos tome, što, posle započinjanja postupka, nije bila ni u kakvoj zakonskoj obavezi da to učini (videti gore, st. 14, 40. i 60, posebno čl. 106, 145. i 148. Zakona o parničnom postupku iz 1977. godine, kao i st. 61. i 62).

109. Konačno, Opštinski sud je dosledno propuštao da iskoristi procesna sredstva koja su mu bila na raspolaganju u unutrašnjem pravnom poretku i da tuženome zvanično dostavi pismena, što bi omogućilo nastavak postupka o kome je reč. Konkretno, čak i ako pretpostavimo da se nisu bili stekli zakonski uslovi za postavljanje „privremenog zastupnika“, kako to tvrdi Država, Opštinski sud je mogao i morao da pribegne drugim sredstvima koja su mu stajala na raspolaganju, uključujući tu, ali bez ograničenja na, stavljanje sudskih poziva i drugih pismena upućenih tuženome na sopstvenu oglasnu tablu (videti stav 60, posebno član 145. Zakona o parničnom postupku iz 1977. godine, kao i gore, stav 62, pored st. 50. i 61).

110. U svetlui kriterijuma utvrđenih njegovom jurisprudencijom i imajući na umu okolnosti ovog predmeta, kao i podneske strana, Sud smatra da dužina postupka zbog koga je podnositeljka uputila predstavku, a koji je još u toku, nije ispunila zahtev u pogledu razumnog roka.

111. S tih razloga, došlo je do kršenja člana 6. stav 1. Konvencije.

2. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 8. KONVENCije

112. Na osnovu člana 8. Konvencije, podnositeljka predstavke se žalila da je odlaganje u parničnom postupku značilo da ona oko osam godina nije mogla da vidi svoje dete, niti da ostvari ijedno svoje roditeljsko pravo.

113. Pored toga, na osnovu člana 6. stav 1. Konvencije podnositeljka predstavke se žalila na to što tužena država nije izvršila privremenu meru za pristup (detetu) od 23. jula 1999. godine.

114. Član 8, u delu koji je bitan za ovaj predmet, glasi kako sledi: „1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života,... 2. Javne vlasti neće se mešati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu ... u interesu zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih“.

115. Budući da ima pravo da dâ pravnu karakteristiku činjeničnom aspektu svakog predmeta koji ima pred sobom, Sud smatra da pritužba koju je podnositeljka predstavke iznela po osnovu člana 6. stav 1. takođe treba da bude ispitana sa stanovišta člana 8. Konvencije (videta *Agdenis protiv Turske*, br. 25165/94, stav 88, 31. maj 2005. i *Hokanen protiv Finske*, presuda od 23. septembra 1994, st. 50-52, serija A, br. 299-A).

A. Prihvatljivost

116. I Država i podnositeljka predstavke oslonili su se na argumente koji su već sažeti gore, u st. 78. i 79.

117. Pored toga, Država je navela da je podnositeljka predstavke propustila da uputi žalbu po osnovu materijalnog prava („revizija” ili da, zbog nesprovođenja privremenog naloga za pristup podnese krivičnu prijavu na osnovu članova 134. stav 1, 191. stav 2. i 340. Krivičnog zakonika (videti gore, st. 63. i 73-75).

118. Podnositeljka predstavke je navela da nije bilo nikakve činjenične niti pravne osnove za tvrdnju da je počinjeno i jedno krivično delo na koje se vlada Država pozvala i da je, sem toga, žalbu po osnovu povrede materijalnog prava bilo moguće uložiti samo na konačnu sudsku presudu, da je takva presuda doneta.

119. Sud primećuje da zaista nije doneta pravosnažna presuda u drugom stepenu protiv koje bi formalno bilo moguće uložiti žalbu po osnovu materijalnog prava. Sem toga, krivična prijava, mada je mogućna, takođe bi bila nedelotvorna: ne bi, dakle, bila išta brža od ma koje druge „redovne” krivične stvari koja je mogla da potraje nekoliko godina i da pređe nekoliko instanci. Konačno, sama Država nije ponudila nikakav dokaz za suprotnu tvrdnju. Samim tim, i žalba po osnovu materijalnog prava i krivična prijava bile su pravni lekovi koji nisu morali da budu iscrpljeni u smislu člana 35. stav 1. Konvencije.

120. Što se tiče ostalih argumenata u vezi sa prihvatljivošću, koji su već opisani gore u st. 78. i 79, Sud ih je razmotrio, ali je ponovo došao do istih onih zaključaka kakvi su opisani u st. 85-88. gore.

121. Sud zato ocenjuje da pritužbe podnositeljke predstavke po osnovu člana 8, u vezi sa neizvršenjem privremene mere za pristup (detetu), kao i u vezi sa dužinom građanskopravnog postupka, nisu očigledno neosnovane u smislu člana 35. stav 3. Konvencije. Sud sem toga ocenjuje da one nisu neprihvatljive ni po jednom drugom osnovu. Zato moraju biti proglašene prihvatljivima.

A. Suština predmeta

1. Argumenti koje su iznele strane

a) U pogledu neizvršenja privremene mere za pristup

122. Država je navela da moraju biti uzeti u obzir najbolji interesi i mišljenje S.M. da je S.M. provela poslednjih osam godina života samo sa ocem i da obaveza ponovnog spajanja roditelja i deteta nije apsolutna, što znači da interesi deteta mogu nadjačati zahtev roditelja za pristup detetu i/ili za vršenje roditeljskih prava.

123. Država je podsetila da svaka prinuda u ovoj oblasti mora biti ograničena, budući da treba pažljivo razmotriti interese i prava svih zainteresovanih strana.

124. Država je sem toga primetila da je Opštinski sud preduzeo sve razumne korake koji su mu stajali na raspolaganju kako bi omogućio sprovođenje privremene mere za pristup o kome je reč, čak i ako je 23. oktobra 2001. godine advokat podnositeljke predstavke povukao njen zahtev za izvršenje te mere.

125. Konačno, Država je istakla da je 15. juna 2006. godine Opštinski sud dodelio podnositeljki predstavke privremeno vršenje roditeljskih prava nad S.M. i da je naložio tuženome da preda dete, do donošenja konačne odluke u parničnom postupku koji je bio u toku.

126. Podnositeljka predstavke je navela da privremena mera za pristup nije sprovedena zbog toga što je tuženi otvoreno odbio da joj se povinuje i godinama posle toga uspešno je izbegavao da mu se propisno uruče pismena.

127. Podnositeljka predstavke je dodala da su za sve to vreme vlasti Srbije propustile da izvrše svoju obavezu i lociraju boravište tuženoga, ili da primene bilo koju meru prinude u cilju izvršenja naloga o kome je reč.

128. Konačno, podnositeljka predstavke je naglasila da je Država imala obavezu da je ponovo spoji sa S.M. i da je sam protok vremena mogao da nanese nepopravljive posledice i njoj i njenom detetu.

b) U pogledu dužine trajanja građanskopravnog postupka

129. I Država i podnositeljka predstavke oslonili su se na argumente koji su već navedeni gore, u st. 90-97.

2. Relevantna načela

130. Sud primećuje da uzajamno uživanje roditelja i deteta u međusobnom kontaktu predstavlja suštinski element „porodičnog života“ u smislu člana 8. Konvencije (videti, između ostalih pravnih autoriteta, predmet *Monori protiv Rumunije i Mađarske*, br. 71099/01, stav 70, 5. april 2005.).

131. Sem toga, iako je je primarni cilj člana 8. zaštita pojedinca od proizvoljne akcije javnih vlasti, pored toga postoje i pozitivne obaveze koje su inherentne delotvornom „poštovanju“ porodičnog života. I u jednom i u drugom kontekstu, mora se posvetiti pažnja pravičnoj ravnoteži koju valja uspostaviti između konkurentnih interesa pojedinca i zajednice u celini; i u jednom i u drugom kontekstu Država uživa izvesno unutrašnje polje slobodne procene (videti predmet *Kigan protiv Irske*, presuda od 26. maja 1994, serija A, br. 290, str. 19, stav 49).

132. Što se tiče obaveze Države da primeni pozitivne mere, Sud smatra da član 8. za roditelje obuhvata pravo na to da budu preduzeti koraci kako bi se oni ponovo spojili sa svojom decom i obavezu nacionalnih vlasti da omoguće takva ponovna spajanja (videti, između ostalih pravnih autoriteta, *Injakolo-Zenide protiv Rumunije*, br. 31679/96, stav 94, ECHR 2000-1; *Nutinen protiv Finske*, br. 32842/96, stav 127, ECHR 2000-8; *Iglesias Hil i A.U.I. protiv Španije*, br. 56673/00, stav 49, ECHR 2003-5).

133. U predmetima koji se tiču izvršenja odluka u oblasti porodičnog prava, Sud je neprestano utvrđivao da je odlučujuće to da li su nacionalne vlasti preduzele sve neophodne korake da bi omogućile izvršenje onako kako se to razumno moglo zahtevati u posebnim okolnostima svakog predmeta (videti, *mutatis mutandis*, *Hokanen protiv Finske*, gore navedena presuda, stav 58; *Injakolo-Zenide*, navedeno, stav 96; *Nutinen protiv Finske*, navedeno, stav 128; *Silvester protiv Austrije*, br. 36812/97 i 40104/98, stav 59, 24. april 2003).

134. U tom kontekstu, primerenost neke mere treba procenjivati sa stanovišta brzine njene primene, budući da protok vremena može naneti nepopravljive posledice odnosima između deteta i roditelja sa kojim to dete ne živi u zajednici (videti gore navedeni predmet *Injakolo-Zenide*, stav 102).

135. Konačno, Sud smatra da uprkos tome što mere prinude prema deci nisu poželjne u ovoj osetljivoj oblasti, ne može biti potpuno isključena primena sankcija u slučaju nezakonitog ponašanja roditelja sa kojim deca žive (videti gore navedeni predmet *Injakolo-Zenide*, stav 106).

3. Ocena Suda

136. Sud primećuje da postoji opšta saglasnost oko toga da veza između podnositeljke predstavke i njenog deteta spada u domen „porodičnog života“ u smislu člana 8. Konvencije (videti gore, stav 130).

a) U pogledu neizvršenja privremene mere za pristup

137. Sud primećuje da su pokušaji da se sprovede privremena mera za pristup od 23. jula 1999. godine očigledno nastavljeni posle 23. oktobra 2001. godine i da je, sem toga, ta mera postala privremeno irelevantna između 15. juna 2006. i 13. novembra 2006. godine, to jest za vreme kada je naknadno doneta mera za privremeno vršenje roditeljskih prava (videti gore, st. 25-32, 50. i 54) bila na snazi.

138. Sud je takođe primetio da je, čak i pored toga što je advokat podnositeljke predstavke povukao njen zahtev za izvršenje od 8. novembra 1999. godine,

podnositeljka predstavke 19. februara 2001. godine podnela još jedan zahtev u istom smislu, kao i da je posle toga učinjeno nekoliko pokušaja za izvršenje privremene mere za pristup (videti gore, st. 27-31).

139. S obzirom na sve to i imajući na umu da je do ratifikacije proteklo više od četiri godine tokom kojih nije sprovedeno izvršenje, mora se utvrditi da li je tokom potonje dve godine i dva meseca neizvršenja pre 15. juna 2006. godine takođe učinjen propust u pogledu poštovanja porodičnog života podnositeljke predstavke, kao i da li je takav propust bio učinjen u vreme koje je proteklo od 13. novembra 2006. godine, pošto oba perioda spadaju u nadležnost Suda *ratione temporis*.

140. U tom kontekstu, Sud primećuje da je od 3. marta 2004. godine do 15. juna 2006. godine Opštinski sud u nekoliko navrata pokušao da sprovede izvršenje, ali se nijednom niko nije našao na adresi tuženoga. Međutim, nijedan takav pokušaj da se sprovede izvršenje nije učinjen posle 13. novembra 2006. godine.

141. Sem toga, za sve vreme perioda o kome je reč, Opštinski sud nije nijednom iskoristio raspoloživa unutrašnja procesna sredstva da bi tuženome formalno dostavio pismena (videti stavove 60, pre svega član 145. Zakona o parničnom postupku iz 1977. godine i 62, gore, kao i st. 60. i 61), već se umesto toga zadovoljavao time da povremeno naloži podnositeljki predstavke da mu dostavi adresu tuženoga, iako ona očigledno nije bila ni u kakvoj zakonskoj obavezi da to učini (videti gore st. 32. i 60, posebno čl. 145. i 148. Zakona o parničnom postupku iz 1977. godine, kao i stav 61).

142. Konačno, uprkos doslednim nastojanjima tuženoga da izbegne učešće u bilo kakvom postupku (videti gore, st. 15, 37. i 50), izgleda da Opštinski sud nije čak ni razmotrio mogućnost da pribegne prinudi u skladu sa odgovarajućim pravilima izvršnog postupka (videti gore, st. 29. i 65).

143. Imajući na umu sve okolnosti predmeta, uključujući tu protok vremena, najbolje interese S.M. kriterijume koje je uspostavio sopstvenom jurisprudencijom i podneske strana, Sud, bez obzira na unutrašnje polje slobodnog odlučivanja Države, zaključuje da vlasti Srbije nisu preduzele primerene i delotvorne napore za izvršenje privremenog naloga o pristupu od 23. jula 1999. godine.

144. S tih razloga prekršeno je pravo podnositeljke predstavke na poštovanje njenog porodičnog života i došlo je do povrede člana 8. Konvencije.

b) U pogledu dužine trajanja građanskopravnog postupka

145. Sud je razmotrio argumente koje su iznele obe strane i koji su opisani gore, u st. 90-97, kao i sve relevantne činjenice, i ponovo je došao do istih zaključaka kakvi su već opisani gore, u st. 104-110.

146. S obzirom na izuzetne okolnosti ovog predmeta, posebno na to koliko je on važan za podnositeljku predstavke, i šta joj znači, na ponašanje vlasti Srbije i, zaista, na razliku u prirodi interesa zaštićenih članom 6. stav 1. i članom 8. Konvencije (videti *mutatis mutandis*, *Makmajkl protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. februara 1995, serija A br 307-B, stav 91 i *H. N. protiv Poljske*, br. 7710/01, 13. septembar 2005), Sud nalazi da dužina pobijanog građanskopravnog postupka, sama po sebi, predstavlja zasebno kršenje člana 8. Konvencije.

3. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 13. KONVENCIJE

147. Na osnovu člana 13. Konvencije, podnositeljka predstavke se žalila da nema na raspolaganju nijedan unutrašnji delotvoran pravni lek kako bi ubrzala parnični postupak o kome je reč. Član 13. glasi kako sledi: „Svako kome su povređena prava i slobode predviđeni u ovoj Konvenciji ima pravo na delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima, bez obzira jesu li povredu izvršila lica koja su postupala u službenom svojstvu”.

A. Prihvatljivost

148. Sud primećuje da se ovom pritužbom otvaraju faktička i pravna pitanja prema Konvenciji, za čije je rešavanje potrebno razmatranje suštine predmeta. Sud takođe smatra da ova tužba nije očigledno neosnovana u smislu člana 35. stav 3. Konvencije, kao i da se ne može proglasiti neprihvatljivom ni po jednom drugom osnovu. Ona stoga mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Suština predmeta

1. Argumenti koje su iznele obe strane

149. Država je osporila tvrdnju podnositeljke predstavke i u tom osporavanju se oslonila na svoje argumente koji su opisani gore, u stavu 78.

150. Podnositeljka predstavke nije u ovom pogledu iznela nikakve dodatne komentare.

2. Relevantna načela

151. Sud primećuje da član 13. jemči delotvoran pravni lek pred nacionalnim vlastima protiv navodnog kršenja svih prava i sloboda zajemčenih Konvencijom, uključujući tu i pravo na raspravu u razumnom roku na osnovu člana 6. stav 1. (videti, između ostalog, već navedeni predmet *Kudla protiv Poljske*, stav 156).

152. Sud sem toga podseća da je pravni lek u pogledu dužine postupka „delotvoran“ ako se može primeniti ili za ubrzanje postupka pred sudovima pred kojima se o tom predmetu odlučuje, ili za to da parničaru pruži adekvatno pravno zadovoljenje za kašnjenja koja su se već dogodila (videti gore navedeni predmet *Sirmeli protiv Nemačke [GC]*, stav 99).

153. Konačno, sud naglašava da je savršeno nesporno da je, u apsolutnom smislu, najbolje rešenje prevencija, kao i u mnogim drugim oblastima. Ako je pravosudni sistem manjkav u pogledu zahteva za razumni rok iz člana 6. stav 1. Konvencije, najdelotvornije rešenje je pravni lek čiji je cilj ubrzanje postupka, kako bi se sprečilo da taj postupak postane prekomerno dug. Takav pravni lek ima nespornu prednost nad pravnim lekom koji pruža samo kompenzaciju, budući da on istovremeno sprečava i zaključak o sukcesivnim povredama u vezi sa istim postupkom i ne popravlja samo štetu nanetu kršenjem prava *a posteriori*, kako to čini kompenzatorni pravni lek. Neke države su u potpunosti shvatile situaciju što se ogleda u tome da su izabrale da kombinuju dva tipa pravnih lekova, jedan koji je smišljen radi ubrzanja postupka, i drugi koji je smišljen radi obezbeđivanja nadoknade (videti gore navedeni predmet *Skordino*, st. 183. i 184, *Kočarela protiv Italije [GC]*, br. 64886/01, st. 74. i 77, ECHR 2006 i gore navedeni *Firmeli protiv Nemačke [GC]*, stav 100).

3. Ocena suda

154. Sud primećuje da je Država već u svom prethodnom prigovoru sugerisala da su postojali pravni lekovi koje je podnositeljka predstavke mogla da primeni u pogledu dužine trajanja postupka prema članu 6. stav 1. i primećuje, takođe, da ti argumenti Države, u meri u kojoj se oslanjaju na iste razloge koji su navedeni u odgovoru na pritužbu u vezi sa kršenjem člana 13, moraju baš kao i prigovor Države, biti odbačeni po osnovu već opisanom gore, u stavovima 85-87.

155. S tih razloga, Sud zaključuje da je prekršen član 13. zajedno sa članom 6. stav 1. Konvencije zbog toga što nije postojao delotvoran pravni lek u unutrašnjem zakonodavstvu za pritužbe podnositeljke predstavke u vezi sa dužinom trajanja njene građanske parnice.

4. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 14. KONVENCIJE

156. Konačno, podnositeljka predstavke se žalila da je pretrpela kršenje svojih prava zajemčenih članom 6. stav 1. i članom 8. Konvencije, kako je to gore već opisano, isključivo po osnovu toga što je HIV pozitivna. Iznoseći tu pritužbu ona se pozvala na član 14, koji glasi kako sledi: „Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status”.

157. Država je osporila te navode podnositeljke predstavke i naglasila je da Opštinski sud čak nije ni bio svestan činjenice da je podnositeljka predstavke HIV pozitivna, sve dok nije bila dostavljena predstavka u ovom predmetu.

158. Podnositeljka predstavke je tvrdila da je sudija koja je prva predsedavala u njenom predmetu znala za ovu činjenicu za sve vreme trajanja postupka, iako je to morala da bude poverljiva informacija, kao i da je to takođe moglo uticati na činjenicu da joj nije dosuđeno privremeno vršenje roditeljskih prava još na samom početku. Što se tiče druge predsednice sudskog veća, koja je docnije imenovana, podnositeljka predstavke je priznala da je ta sudija, u suštini, obavешtena o tom podatku tek pošto je dostavljena predstavka u ovom predmetu.

159. Sa stanovišta činjenica u ovom predmetu i bez obzira na to da li su i, ako jesu, kada su dve predsedavajuće sudije saznale za to da je podnositeljka predstavke HIV pozitivna, Sud smatra da raspoloživi dokazi nisu dovoljni da bi on na osnovu njih zaključio kako je podnositeljka predstavke zaista bila diskriminisana po osnovu svog zdravlja. Iz toga sledi da je ova pritužba očigledno neosnovana i da ona mora biti odbačena odbijena u skladu sa članom 35 st. 3. i 4. Konvencije.

5. PRIMENA ČLANA 41. KONVENCIJE

160. Član 41. Konvencije glasi kako sledi: „Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Šteta

161. Podnositeljka predstavke je prvobitno tražila odštetu od 30.000 evra (EUR) na ime nematerijalne štete koju je pretrpela, da bi docnije povećala taj zahtev na po jedan milion evra za svaku godinu kašnjenja u postupku.

162. Država je taj zahtev osporila. Država je, međutim, dodala da ukoliko Sud utvrdi da je Konvencija prekršena, već sam taj zaključak treba da predstavlja primereno pravično zadovoljenje ili da, alternativno, svaka finansijska nadoknada koja bude eventualno dosuđena treba da bude u skladu sa praksom Suda u drugim sličnim predmetima.

163. Sud smatra da je podnositeljka predstavke pretrpela znatnu nematerijalnu štetu usled kršenja prava zajemčenih Konvencijom, pa zbog tog razloga samo konstatovanje povrede Konvencije očigledno ne bi moglo da predstavlja dovoljno pravično zadovoljenje u smislu člana 41.

164. Osporeno ponašanje pravosuđa tužene države moralo je, pre svega, predstavljati stalni izvor uznemirenosti za podnositeljku predstavke koja je poslednji put videla svoje dete 1998. godine, pre oko osam godina.

165. Imajući na umu sve što je gore navedeno, iznose dosuđene u uporedivim predmetima (videti, *mutatis mutandis*, *Injakolo-Zenide*, navedeno gore, stav 117) i presuđujući na osnovu pravičnosti, kako to nalaže član 41, Sud dosuđuje podnositeljki predstavke 15.000 evra po ovom osnovu.

166. Konačno, Sud naglašava da su se, prema članu 46. Konvencije, Visoke strane ugovornice obavezale da će se povinovati pravosnažnim presudama Suda u svakom

predmetu u kome učestvuju kao stranke, a da izvršenje presuda nadgleda Komitet ministara. Iz toga, između ostalog sledi da presuda u kojoj Sud utvrdi da je došlo do kršenja Konvencije nameće tuženoj državi pravnu obavezu ne samo da isplati dosuđeni iznos na ime pravičnog zadovoljenja, već i da izabere, pod nadzorom Komiteta ministara, opšte i/ili, ako je to primereno, pojedinačne mere koje treba da budu usvojene u njenom unutrašnjem pravnom poretku kako bi se okončalo kršenje koje je Sud utvrdio i kako bi se, koliko je god to moguće, ispravile posledice tog kršenja (videti predmet *Skocari i Đunta protiv Italije [GC]*, br. 39221/98 i 41963/98, stav 249, ECHR 2000-8). Država će stoga, odgovarajućim sredstvima, izvršiti privremenu meru za pristup od 23. jula 1999. godine, i privesti kraju, s posebnom pažnjom, građanskopravni postupak koji je u toku (videti, *mutatis mutandis*, *Mužević protiv Hrvatske*, br. 39299/02, stav 91, 16. novembar 2006).

B. Sudski i ostali troškovi

167. Podnositeljka predstavke je takođe zahtevala da joj se isplati 2.590 evra na ime sudskih i ostalih troškova koje je podnela pred domaćim sudovima i 6.300 evra na ime sudskih i ostalih troškova pred Sudom. Podnela je detaljni obračun svih troškova, po stavkama.

168. Država je osporila taj zahtev, ali je prepustila Sudu da po sopstvenom nahođenju donese odluku ako zaključi da je bilo prekršeno i jedno pravo zajemčeno Konvencijom.

169. Prema jurisprudenciji Suda, podnositeljka predstavke ima pravo na nadoknadu sudskih i ostalih troškova samo u meri u kojoj je dokazano da su ti troškovi stvarno i nužno podneti i da su razumni u pogledu iznosa (videti, na primer, *Jatridis protiv Grčke* (pravično zadovoljenje) [GC], br. 31107/96, stav 54, ECHR 2000-11).

170. U ovom slučaju, Sud smatra da su iznosi koje traži podnositeljka predstavke prekomerni. Obrativši pažnju na sve informacije koje poseduje i na navedene kriterijume, Sud, međutim, smatra da je razumno da podnositeljki predstavke dosudi iznos od 1.350 evra za troškove koje je snosila pred domaćim sudskim organima, posebno one koje je snosila u nastojanju da ubrza postupak zbog koga se žalila (videti, *mutatis mutandis*, *Le Kont, Van Leven i De Mejer protiv Belgije*, presuda od 18. oktobra 1982. (član 50), serija A br. 54, stav 17; videti, takođe, *argumentum a contrario*, *O'Rajli i ostali protiv Irske*, br. 54725/00, stav 44, 29. jul 2004) i još 3.000 evra na ime troškova koje je snosila u postupku pred ovim Sudom.

8. Zatezna kamata

171. Sud smatra da je primereno da zatezna kamata bude zasnovana na najnižoj kamatnoj stopi Evropske centralne banke uz dodatak od tri procentna poena.

S TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. Proglašava tužbe po osnovu člana 6. stav 1. (u vezi sa dužinom građanskopravnog postupka), člana 8. i člana 13. Konvencije prihvatljivima, a ostatak predstavke neprihvatljivim;

2. Smatra da je došlo do povrede članova 6. st. 1. i 8. Konvencije u pogledu trajanja građanskopravnog postupka;

3. Smatra da je došlo do kršenja člana 8. Konvencije u pogledu neizvršenja privremenog naloga za pristup;

4. Smatra da je došlo do povrede člana 13. Konvencije;

5. Smatra

a) da tužena Država treba da plati podnositeljki predstavke, u roku od tri meseca od dana kada ova presuda postane pravosnažna, u skladu sa članom 44. stav 2. Konvencije, 15.000 EUR (petnaest hiljada evra) na ime nematerijalne štete i ukupno

4.350 EUR (četiri hiljade tri stotine i pedeset evra) na ime troškova, s tim što te iznose treba pretvoriti u nacionalnu valutu tužene države po kursu koji se primenjuje na dan namirenja, uz dodatak sredstava za svaki porez koji bi mogao biti zaračunat,

b) da se od proteka navedenog roka od tri meseca do namirenja, na navedeni iznos plaća obična kamata po stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke tokom perioda neplaćanja, uvećanoj za tri procentna poena;

6. Odbacuje ostatak zahteva podnositeljke predstavke za pravično zadovoljenje.

Sačinjeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pismenom vidu na dan 13. marta 2007. godine u skladu sa pravilom 77. st. 2. i 3. Poslovnika Suda.

F. Elens-Pasos,
Zamenik sekretara Veća

F. Tilkens,
Predsednik Veća

